

ПУБЛИКАЦИЈЕ / BOOKS

Данка Лајић-Михајловић

СВАДБЕНИ ОБИЧАЈИ И ПЕСМЕ ЦРНОГОРАЦА У БАЧКОЈИнститут за музикологију и етномузикологију Црне Горе,
Подгорица, 2004.

Позната чињеница да свадбени обичаји у традиционалној патријархалној свести Црногораца и њиховом друштвеном животу имају посебно наглашен значај (што, уосталом, важи и за друго динарско становништво), у досадашњој историји српске етномузикологије није често била извор истраживачког надахнућа. Студија о којој је овде реч, настала на основу сопствених теренских истраживања ауторке Данке Лајић-Михајловић из 1990. и 1991. године, представља значајан искорак управо у ову тематику, а са формалне стране драгоцен прилог на листи монографски конципираних етномузиколошких наслова. То је уједно плод успешне сарадње са Матицом српском из Новог Сада, под чијим је покровитељством рађено теренско истраживање, као и са Институтом за музикологију и етномузикологију Црне Горе, који се у овом случају појављује у улози достојно репрезентованог издавача – захваљујући тврдом повезу књиге и њеној целокупно узорној графичкој реализацији.

Основни оквир ове студије чини приказ два модела црногорске свадбе – традиционалног и савременог. Ток традиционалних, архаичних обичаја ауторка је реконструисала помоћу етнолошке литературе и сећања Црногораца из дијаспоре у Бачкој, из седам села у околини Врбаса у којима је вршила теренска истраживања, а затим је подробно предочила модел савремене свадбе и свадбених песама, као последицу разноликих трансформација које су се догодиле у новој, војвођанској средини, по свему другачијој од матичног горштачког окружења. Ово је било могуће остварити будући да, по природи ствари, црногорска свадба и песме које чине њен саставни део, и поред тога што још увек чувају елементе велике старине, не представљају и никада нису биле затворен и овештао систем, већ динамична синкретична структура која је одразила бројне промене различитих нивоа и хронологије настанка. Те трансформације су са једне стране последица неумитне, полагане али постојане еволуције која је својствена сваком обредном, односно музичко-фолклорном систему, у било које време и било где на свету, а са друге стране представљају резултат деловања читавог комплекса интензивних културних утицаја примљених на подручју колонизације у раздобљу после Другог светског рата. Бавећи се управо тим новијим, далекосежнијим променама, ова се публикација прикључује и мањем броју наслова које су српски етномузиколози до сада посветили процесима акултурације, сложеним, непоновљивим и стога увек интригантним за научнике разних профила.

Студија обухвата шест поглавља: *Увод; Насељавање Црногораца у Војводину; Црногорска свадба: традиција и иновације; Улога музике на црногорским свадбама; Морфолошке карактеристике црногорских свадбених песама (Обликовање; Метроритмичке карактеристике стихова и напева; Особености мелодија; Сазвучна композиција; Варијантност); Заврина размајрања*. За њима следи обиман Прилог, испуњен бројним важним информацијама и сачињен од следећих делова: *Записи песама (Мелодички записи; Текстови мелодичких варијаната номираних песама), Фотографије; Литература; Режијар сценских појмова; Појас песама према првом стиху; Појас певача по насељима; Summary*.

Многи детаљи који подробно оцртавају антрополошке, социолошке и културолошке последице континуираних миграција динарског становништва, а посебно масовне колонизације Црногораца у панонску равницу после Другог светског рата, као и сликовит опис тока свадбе са сталним истицањем елемената који су претрпели промене у новој средини – чине питањем и особито занимљив текст првих поглавља, написан високо изграђеним језичким стилем и фундиран позивима на бројне наслове релевантне етнолошке и социолошке литературе. Тај део студије одражава посебан напор и успех ауторке у савлађивању извесних захтева неколико других научних области (првенствено етнологије), које су, узвратно, овом књигом добиле поуздан извор информација и вредну грађу за сопствена истраживања. У исто време, заједно са фотографијама и текстовима свадбених песама у Прилогу, ове се странице могу топло препоручити и широј читалачкој публици, међу којом ће се вероватно препознати многи припадници како истраживаног становништва војвођанске равнице, тако и они Црногорци који живе у матици или другим областима расејања.

Уже стручни етномузиколошки захвати, спроведени у обимном централном поглављу које се бави морфолошким карактеристикама забележених песама, представљају редак пример узорне анализе, студиозности и научне акрибије, што се у потпуности огледа и у Прилогу. Пођемо ли од техничких елемената, прво ћемо уочити опскрбљеност транскрипција свим потребним информацијама, и прецизност у представљању и певаних и поетских текстова који чине њихов саставни део. Бројне придодате варијанте текстова, од којих је сачињен наредни засебан део Прилога, поређане су тако да илуструју ток свадбених обичаја, док је за редослед нотних примера уважен сасвим други, музички критеријум, чиме је постигнут потпуни склад са улогом коју у студији има најобимније аналитичко потпоглавље, посвећено сложеним проблемима мелодичке варијантности, односно са уоченим закономерностима које се у њему образлажу. Наиме, спретно проничући у питања мелодичког обликовања, Данка Лајић-Михајловић уочава једанаест група варијантних напева које у Прилогу издваја римским бројевима, датим испред арапских редних бројева нотних записа. Унутрашњи редослед у оквиру тако формираних група песама сачињен је на основу њихове блискости, од међусобно сличнијих ка варијантама које упућују на даљи степен свога сродства. У самом тексту, свака група подвргнута је подробној дескрипцији (што укључује и графички приказ интонационих кривуља), заснованој на претходно објашњеном методолошком предлошку, који је ауторка посебно осмислила за потребе анализе у својој студији. Захваљујући свему томе, ово је у оквирима досадашњих до-

стигнућа наше регионалне етномузикологије један од најстудиознијих прилога о питањима варијантности.

Независно од претходно објашњене поделе, у потпоглављу које сумира особености мелодија констатовано је присуство једанаест тонских низова (сведених на три лествична обрасца, један хроматски и два дијатонска), од којих се апсолутном доминацијом издвајају инфрапентатонске структуре, при чему већина припада лествичном обрасцу са великом секундом изнад финалиса. Нарочита пажња, такође у засебном потпоглављу, поклоњена је сазвучној компоненти прикупљених мелодија. За исцрпним критичким освртом на постојеће изворе који садрже примере црногорског двогласног певања, односно на ауторе који су га до сада разматрали, следи анализа сазвучне структуре прикупљене грађе са закључком да је присуство хетерофоног двогласа једно од важних својстава истраживаног музичко-фолклорног дијалекта. У овом контексту посебно је занимљива и реконструкција процеса постепеног редуковања војвођанских двогласних напева на једногласну мелодијску линију.

Обимно поглавље о морфологији третира такође метроритмичке закономерности, што подразумева осврт на заступљене врсте стихова, ређе строфичне текстове и риму, као и издвајање најчешћих метроритмичких фигура и инваријантних метроритмичких модела за примере који су засновани на симетричном осмерцу и асиметричном десетерцу. Особености мелопоетске структуре сагледане су из неколико аспеката – кроз карактеристичну смену *solo* и *tutti* деоница, постојеће начине употребе поетског текста за изградњу једне мелострофе, распоред рефрена, издвајање најзаступљенијих формалних образаца. У Завршним разматрањима истакнут је скуп најважнијих уочених промена у обичајној и музичкој равни, које су у претходном тексту детаљно објашњене на основу аналитичко-компаративних захвата.

Захваљујући зналачком, инвентивном, рафинираном, и до краја савесном и преданом приступу, студија Данке Лајић-Михајловић представља вредно остварење савремене српске етномузикологије. Многим разлозима због којих оно заслужује одговарајућу пажњу стручне и шире јавности додајмо још и овај, препознатљив у завршним речима саме ауторке: „Са надом да ће апели за активно учешће у очувању сопствене музичке баштине имати одјека код генерација Црногораца које се рађају и стасавају у панонској равници, ова књига се прилаже одбрани дијалеката у универзалном начину комуницирања – музици.“

Сања Рагиновић

ПРВО БЕОГРАДСКО ПЕВАЧКО ДРУШТВО – 150 ГОДИНА

Галерија Српске академије наука и уметности, књ. 101, издавачи САНУ и Музиколошки институт, Београд 2004, страна 245 (47 фотографија).

Почеци систематског развоја музичке културе у Србији уско су повезани са радом певачких друштава. Хорови су окупљали старе и младе љубитеље музике, били су оквир за испољавање националних стремљења српског наро-